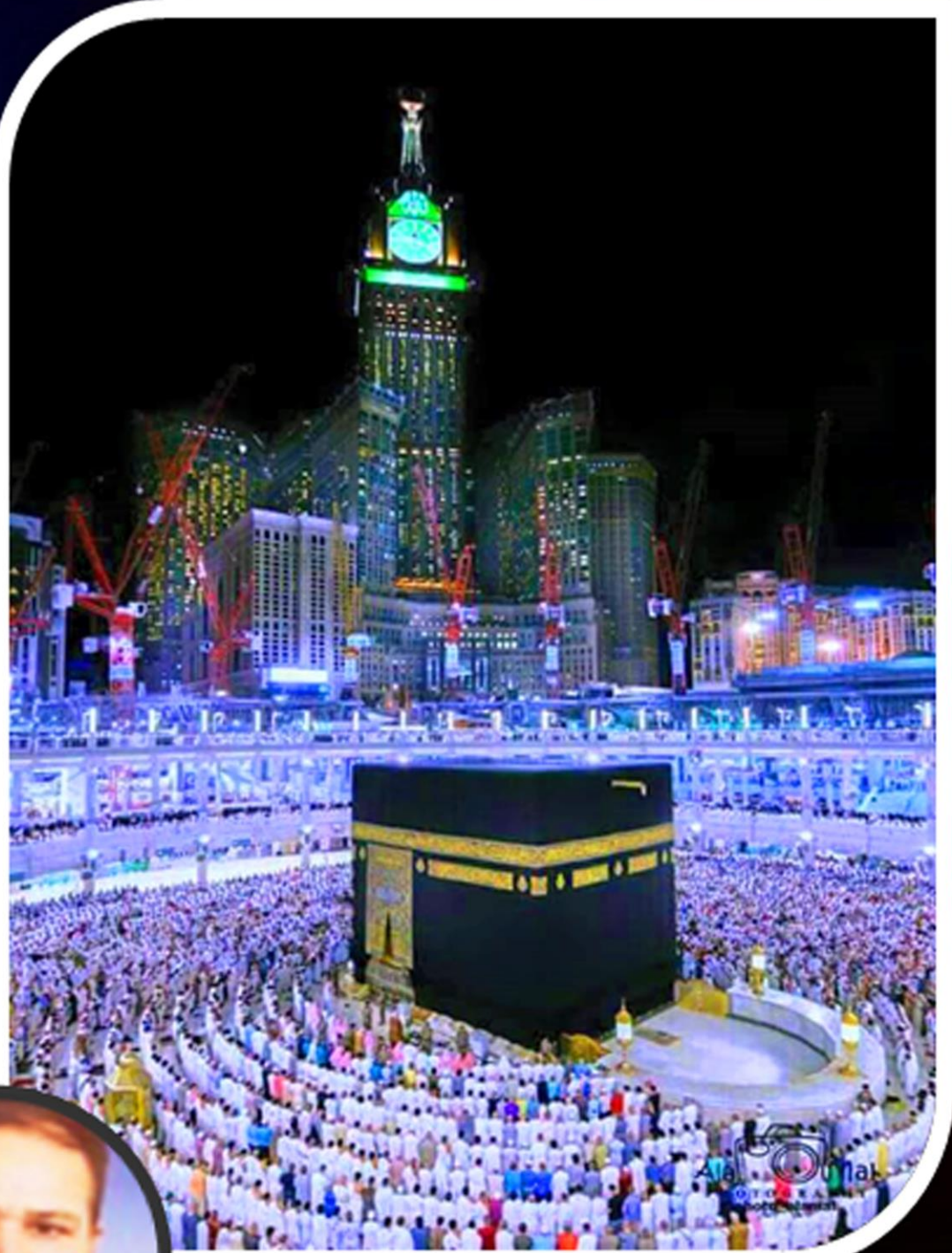

اسفروزن په حج و عمره پیداون مشریم

دیپلومات: الحاج محمد شاه (پیمان) سویدن

۱۳۹۸

تتبع ونگارش:
الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتژیکی افغان و
مسؤل مرکز فرهنگی بحق لاره - جرمنی

www.masjed.se

بسم الله الرحمن الرحيم

سفر زن به حج و عمره بدون محرم

از بزرگترین ارکان دین مقدس اسلام و از بهترین قرابت و طاعات نزد پروردگار (ج) حج و زیارت بیت الله است، که ادای آن بر وجه صحیح و بدون معصیت باعث می‌شود حاجی وارد جنت شود.

پروردگار با عظمت در سوره (آل عمران آیه : ۹۷) میفرماید: **«وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»**. (خداوند حج خانه خود را بر تمام مردم واجب کرده، برای کسانی که استطاعت آنرا داشته باشند) .
استطاعت شامل استطاعت مالی ، استطاعت بدنی ، امنیتی و راه رسیدن به مشاعر مقدسه می‌گردد .

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما از رسول اکرم صلي الله عليه وسلم روایت می‌کند که آن حضرت فرمودند: **«بني الاسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأنَّ محمداً عبده ورسوله، وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وصوم رمضان، وحج البيت من استطاع سبيلاً»**. (متفق عليه)

اساس و بنیان اسلام را پنج چیزی تشکیل می‌دهد :
شاهدات دادن که خدائی بر حق مگر خدای یکتا نیست، شهادت دادن که محمد صلي الله عليه وسلم بنده و فرستاده الله است، و برپا داشتن نماز، و زکات مال دادن، و روزه ماه مبارك رمضان گرفتن، و حج خانه خدا رفتن بجا آوردن ، برای کسی که استطاعت آنرا داشته باشد.

و همچنان در حدیث دیگر میفرماید:
«أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا». (مسلم) ای مردم خداوند بر شما حج و زیارت خانه خود را فرض نموده پس به حج بروید.
و در حدیث میفرماید:

«من حج هذا البيت فلم يرفث ولم يفسق خرج من ذنوبه كيوم ولدته أمه». (متفق عليه).
کسی که زیارت و حج این خانه یعنی کعبه را کرده، و در آن زیارت با زن خود نزدیکی نکند و مرتکب معصیت نشود، پاک میشود از گناهانش مانند روزیکه از مادرش تولد شده. (مقصود از عدم جماع و نزدیکی با زن خود در وقت ادای مناسک در روزهای عرفه و مزدلفه و منی میباشد.)

حج فقط یکبار بالای مسلمانان در عمر واجب میباشد، چنانکه رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمودند:

«الحج مرة واحدة فمن زاد فهو تطوع». (أحمد والدارمي). حج فقط یکبار واجب است و کسی که بیشتر از یکبار به حج برود حج او سنت میباشد.

شروط وجوب حج پنج اند

- ۱ - مسلمان بودن.
 - ۲ - بالغ بودن.
 - ۳ - عاقل بودن.
 - ۴ - آزاد بودن یعنی اینکه برده نباشد.
 - ۵ - استطاعت مالی و بدنی و امنیتی راه رسیدن به مشاعر مقدسه.
- ولی برای زنان شرط ششم هم در شرع اضافه گردیده است، و آن عبارت از وجود محرم است که بحث امرزه ما را همین نقطه تشکیل میدهد.
- محرم زن میتواند شوهر او باشد و یا یکی از افراد خانواده که بر او محرم می‌باشند و این شخص از لحاظ شرعی نمی‌تواند با او (زن عازم حج) ازدواج کنند، چه از طریق نسب و چه از طریق سبب مباح مانند:
- پدر، برادر، کاکا، ماما، شوهر مادر، شوهر دختر، پسر، پسر برادر، پسر خواهر، همه اینها چه اینکه از شیرخواری باشند و یا از نسب.

عمره وجوب ادای آن:

در واجب بودن عمره احادیث زیادی وارد شده است. از جمله این احادیث، حدیث جبریل علیه السلام که رسول الله صلی الله علیه وسلم در جواب سؤال او چنین فرمودند:

«الإسلام أن تشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتحج البيت وتعتمر وتغتسل من الجنابة وتتم الوضوء وتصوم رمضان». (ابن خزيمة والدارقطني).

اسلام این است که شهادت دهی که خدائی بر حق نیست بجز الله یکتا، و محمد صلی الله علیه وسلم فرستاده خداست، و بجا آوردن نماز و زکات مال دادن و حج خانه خدا رفتن و عمره کردن و غسل از جنابت کردن و با تمام و کمال وضوء گرفتن بطوریکه اعضای وضوء به آن آب برسد و روزه ماه مبارک رمضان را گرفتن.

امام مسلم در صحیح خود از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کند که گفت:

«یا رسول الله هل على النساء جهاد؟ قال: عليهن جهاد لا قتال فيه: الحج والعمرة».

(مسلم). ای رسول خدا آیا بر زنان جهادی هست؟ فرمودند: جهادی واجب است که در آن کشت و گشتاری نیست و آنها حج و عمره می‌باشند.

حکم محرم برای زن در حج و عمره :

تعداد از علماء بدین امر معتقد که زن نمیتواند بدون محرم عازم حج و عمره گردد، و اصدار حکم خویش را به فحوای این حدیث استنباط نموده و می‌فرمایند که: پیامبر صلی الله علیه وسلم هدایت فرموده است: «برای زنی که خدا و روز قیامت را باور دارد جایز نیست مسافرتی سه روزه و بیشتر برود مگر اینکه پدرش یا پسرش یا شوهرش یا برادرش یا یکی از محرم هایش همراه وی باشد.»

در حدیثی که راوی آن ابوسعید خدری روایت گردیده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم نهی نموده است:

« لَا تُسَافِرُ الْمَرْأَةُ مَسِيرَةَ ثَلَاثِ لَيَالٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ » «زن به مسافت سه شب بدون محرم سفر نکند.» بخاری (1086، 1087) مسلم (1338، 1339). در روایتی: «مَسِيرَةَ يَوْمَيْنِ» مسافت دو روز آمده است. بخاری (1197، 1864، 1995) مسلم (827) بعد

(1338) و در روایتی آمده: «مَسِيرَةَ يَوْمٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ» مسافت يك روز. مسلم

(1339)

علماء میگویند، تمام این احادیث دلالت می کند که مسافرت زن بدون محرم حرام است، زیرا سفر در آن زمان با خر، اسب و شتر انجام می گرفت و سفرهای دریایی نیز با کشتیهای آن زمان انجام می شد.

و این سفرها روزهای طولانی را در بر میگرفت، و احیاناً احتمال وقوع حوادث سوء در مسیر راه بوقوع می پیوست، و اکثراً کاروانهای حجاج توسط قطع الطروق چور و چپاول میگردد، و زنان هم که محرم نداشتند مورد آزار و اذیت قرار میگرفتند. بخاطر جلوگیری از حوادث سوء و دفع شر و فتنه در این سفر مقدسه پیامبر صلی الله علیه و سلم زنان را از مسافرت بدون محرم منع نمودند، حتی سفر حج و امثال آن.

خواننده محترم!

قبل از همه باید گفت که: اصدار این حکم اسلامی بمعنی ایجاد، سوء ظن به مقام والای زن نمی باشد، بلکه اصدار این حکم برای حفاظت و حمایت و حفظ کرامت شان از دست مجرمین صادر گردیده است. خصوصاً در آن اوضاع و احوالیکه در آن امن و امان نباشد.

مگر حکم شرع در اوضاع و احوالی که شرایط و امکاناتی سفر تغییر یافته است چیست؟ آیا زن میتواند در یک گروه که در آن زنان موثق، مردان متدین، خوب و با اطمینان وجود داشته باشد و شرایط سفری در یک گروه با اطمینان تام باشد، غرض ادای مراسم حج سفر نماید یا خیر؟

فقها این موضوع را در روشنی حدیث پیامبر صلی الله علیه و سلم که زنان را در سفر حج بدون محرم منع نموده است، مورد بحث قرار داده اند و به نتایج مختلفی شرعی رسیده که در ذیل به شرح آن میپردازیم:

علمای حنبلی از جمله کسانی اند که به عین لفظ حدیث تمسک می جویند و بصورت مطلق حکم مینمایند که: مسافرت زن بدون محرم برای حج و عمره اصلاً جواز ندارد. ولی تعداد کثیری فقها مذاهب دیگر بدین نظر اند که: هدف از وجود محرم با زن در سفر عبارت از مصونیت و حمایت زنان از خطر تعدی به اوست، بخصوص آن زمانیکه وضع مسافرتها در آن زمان از اطمینان کامل برخوردار نبود، در آن زمان که کاروانها در چند روز در شرایط سخت و دشوار بیابان را پیاده طی مینمود و در شب فضای بر خطر به استراحت می پرداختند، و طوریکه قبلاً گفتیم که در آن زمان حکومت عدل اسلامی در سرتاسر جزیره عربی استقرار نیافته بود، و تا هنوز در برخی از مناطق کفار و منافقین سیطره خود را داشتند، مسافرت کاروانها با شتر صورت می پذیرفت و در بسیاری از این مسافرت اموال کاروانها توسط قطع الطریق چور و چپاول و خود کاروانیان یا بقتل میرسید و زنان شان یا مورد تعدی قرار میگرفتند و یا هم به اسارت برده میشدند.

بنا باین نظر داشت همین حوادث خطرناک است که فقها و مفسرین هدایت پیامبر صلی الله علیه و سلم را در نظر گرفته، غرض امنیت و حمایت زن از خطر موضوع محرم را حتمی در سفر برای زن میدانند.

ولی اگر محرم با زن همراه باشد و مصونیت او تضمین گردد مسافرت زن بدون محرم ممانعتی ندارد. و این چیزی است که عملاً حضرت عمر بن خطاب آنرا انجام داد، زیرا به ازواج پیامبر صلی الله علیه وسلم، ام المؤمنین ها، اجازه حج گزاردن بدون همراهی محرم را داد و حضرت عثمان بن عفان و عبدالرحمن بن عوف را به همراه کاروان آنان فرستاد.

همچنان در زمان خلافت حضرت عثمان بن عفان عمل حضرت عمر را عملی ساخت و ازواج پیامبر صلی غرض ادای حج در یک کاروان مسافرت نمودند و هیچ یکی از صحابه در مخالفت این امر قرار نگرفتند.

بنابراین می یابیم که در این مورد ما اجماع و سکوتی را در پیش رو داریم. از جانب دیگر قابل تذکر است که جواز مسافرت برای زن بدون محرم در صورت ضرورت و نیاز در زمان حیات پیامبر صلی الله علیه وسلم هم صورت گرفته است از جمله:

پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم عمرو بن أمية الضمري را به حبشه فرستاد تا ام حبیبه را که عقد نکاحش با رسول الله منعقد شده بود از حبشه به مدینه بیاورد. (قابل ذکر است که در این سفر هیچ یک از محارم ام حبیبه با ایشان همراه نبود).

همچنین زینب، دختر پیامبر صلی الله علیه وسلم که شوهرش جزو اسرای غزوه بدر بود، رسول الله شوهر ایشان را آزاد نمود به این شرط که زینب را از مکه به مدینه بفرستد، زینب به همراه برخی از صحابه از مکه به مدینه آمد و این سفر ده روز طول کشید، قابل ذکر است که محرمی با زینب همراه نبود.

برخی از علمای مذهب مالکی (همچنین است قول شوافع. البته این مورد محدود به سفر برای انجام فریضه حج است؛ بنابراین این بالا اجماع شامل سفرهای اختیاری نمی شود) اجازه داده اند که زن می تواند با همراهی زنان قابل اعتماد در یک گروه به حج فرضی برود، هر چند مسیر طولانی باشد، مثل آفریقا و مغرب که مسیر آن تا عربستان یکماه یا بیشتر طول می کشد، باید توجه داشت زمانی که زنی بدون محرم به سفر می رود احتمال انجام فواحش و منکرات زیاد است و این احتمالات با وجود زنانی قابل اعتماد در مسیر سفر به حداقل می رسد و یا کاملاً منتفی می شود، بنابراین وجود احتمالات و گمانها مانع از انجام فریضه حج نمی شود، اما در این زمان، شهرها نزدیک به هم هستند و سفر امروزی در جهان ما با امکانات پیشرفته ای صورت می گیرد که دورترین مسیرها را در مدت زمانی اندک طی می کنند.

با توجه به تمام این تفصیلات، که فوقاً بدان اشاره بعمل آمد (مفتی شیخ ابن جبرین بتاريخ 1416/11/19) طی فتوای خویش حکم صادر مینماید که:

زن می تواند بدون محرم مسیری را که با هواپیما نصف روز یا دو سوم روز طول می کشد به مسافرت برود به این صورت که محرم اول او را تا میدان هوای همراهی کند و با محرم دوم تماس بگیرد تا در مقصد به استقبالش بیاید و او را تحویل بگیرد، باید توجه نمود که زن در طیاره با نامحرم تنها نیست؛ زیرا مسافران زیادی در طیاره هستند و این زن هم مثل یکی دیگر از مسافران بر طیاره سوار است و بیم و هراسی هم وجود ندارد. احتمالاتی که در نظر گرفته می شود به ندرت اتفاق می افتد؛ و اصل، سلامت و امنیت است که شامل سفر حج و سفرهای دیگر می شود.

مفتی شیخ ابن جبرین می افزاید : به خاطر اصل آسانگیری بر مسلمانان، جواز آن را ترجیح می دهیم. الله تعالی از خطاها و اشتباهات همه ما در گذر نماید. (شیخ عبدالله بن عبدالرحمن ابن جبرین مفتی کشور عربستان سعودی)

خواننده محترم !

همانطوریکه مفتی شیخ ابن جبرین در فتوای خویش بدان استدلال نموده است و اقعاً در شرایط فعلی اوضاع و احوال امروزی نسبت به زمان پیامبر صلی الله علیه وسلم، تغییر یافته امروز مسافرت ها به کاروان های شتر نه بلکه در فضای کاملاً مطمئن، توسط طیاره ها، موتر و گشتی صورت می پذیرد. و حتی گروپ های مستقلی زنان در یک کاروان سفری منظم میگردیند.

به همه حال اگر نظریات علما و فقه ها در این مورد جمع بندی نمایم استنتاج ذیل را بدست خواهیم آورد :

۱- مالکی ها گفته اند وجود محرم شرط است و اگر زن قصد به جا آوردن حج واجب را دارد، همراهان مورد اطمینان جایگزین محرم می شوند و «همراهان مورد اطمینان» می توانند فقط از زنان باشند یا از مردها باشند یا از هر دو.

۲- از شافعی ها تعدادی بدین باور اند که : شرط وجوب حج بر زن این است که بر جان خودش امنیت داشته باشد، و این با وجود محرم یا زن مورد اطمینان است.

اما برخی دیگر از علما شافعی میگویند : یک زن مورد اطمینان بس است، و گاه امنیت گسترده است و نیاز به کسی ندارد، بلکه به تنهایی به همراه کاروانی امن حرکت می کند.

۳- اهل حدیث، کسانی که به ظاهر حدیث تمسک می کنند، به طور کلی به وجوب همراهی مَحْرَم در سفر قائل شده اند، اما حج را گفته اند باید از این وجوب استثنا کرد، زیرا این امر جزء شرایط استطاعت برای حج نمی باشد.

۴- علماء مذهب امام ابو حنیفه به صراحت میگویند : همراهی محرم در مسافت حج شرط است، استدلال علمای حنفی همان استدلال علمای امام حنبل است که میفرماید : مسافرت زن برای حج، بدون محرم او را در معرض ضرر قرار می دهد.

۵ - برخی از علماء میگویند که اگر راه امن باشد مانع در سفر نیست و همین حکم را شیخ الاسلام ابن تیمیه گرفته و به آن حکم نموده است چنانکه ابن مفلح در (الفروع) آورده است که :

هر زن در صورت امن حج کند بدون محرم . الکرابیسی ذکر میکند که (زن بدون محرم) در هر سفر غیر از واجب مانند زیارت و تجارت (رفته می تواند) .

۶- امام احمد می گوید که محرم شرط رفتن به حج نیست زیرا زنان با یک گروپ از زنان یکجا سفر میکنند .

۷ - بعضی نظر دارند که زن سالخورده از این منع استثناء است چنانکه القاضی ابی الولید الباجی و ابن دقیق العید ذکر نموده اند

۸- ابن سرین می گوید : با هر مسلمان که سفر کند مانع نیست .

۹- الاوزاعی می گوید : با قوم که عادل باشند

امام مالک می گوید : با جماعت از زنان .

شافعی می گوید : با زنان با ثقه آزاد ، و تنها اگر راه با امن باشد .

قابل تذکر است که : دلیل شرط نبودن محرم نیز یکی اجماع است و دیگری ظاهر آیه؛ چرا که وجوب را به مجرد استطاعت می رساند و در روایات، استطاعت به توشه و

خرج سفر تفسیر شده است، و سوم عمومیت روایاتی که بر وجوب حج و بر ترغیب به حج و هشدار نسبت به ترک آن دلالت می کند. تأمین سلامتی و نبود ترس بر زن است؛ این امر اگر محقق باشد همراهی محرم لازم نیست. و آبرو واجب است.

فتوای دارالافتاء مصر در مورد رفتن زن به حج بدون محرم :

دارالافتاء مصر این فتوا را میدهد :

موجود بودن محرم و یا شوهر برای امنیت برای زن در سفر است و با این هم جمهور علما اتفاق دارند که برای آسانی سفر حج برای زن اگر همراهان در سفر باشند و شوهر و محرم نباشد در سفر به حج مانع نیست.

فقهای مذهب حنفی موجود بودن محرم و شوهر را به سفر حج حتمی و ضروری میدانند و در رأی خود سن و سال زن را شرط نمی دانند و واجب شدن حج را برای زن موجود بودن محرم و یا شوهر میدانند که در حالت عدم موجود بودن محرم و یا شوهر حج را برای زنان واجب نمیدانند .

مگر من (مفتی مصر) به رأی جمهور علما برای زن سفر حج را اگر همسفران با امن باشند بدون محرم و شوهر جواز میدانم و اگر زن در هر سن و سال باشد که این سفر با امنیت در قافله های حج و کاروانهای حج مسیر و امکان پذیر می باشد . (العلامة

الدكتور علي جمعة مفتي مصر) **پایان**